

שני ציירים - מסיפורי ר' נחמן מברסלב

מבנה השיעור

- פתיחה הקרנת המצגת – המורה מקריאה את הכתוב
- קריאת הסיפור שני ציירים
- הקבלה בין הסיום המקורי מהפולקלור הערבי לבין הסיום בו בחר רבי נחמן מברסלב
- משימה לתלמידים

רקע

מעשה זה במקורו לקוח מהפולקלור הערבי, כאשר במקור זה מתוארים שני בני אדם החרוץ הנאמן והישר ולמולו העצל הרמאי המתוחכם. בסוף הסיפור כאשר המלך מגלה את עורמתו של השני שכל עבודתו תוצאה של חיקוי והעתקה ולא פרי עמל, אזי גם המלך מניח שק מלא מטבעות לאדם הנאמן ואילו לרמאי אומר הנה השק משתקף במראה עבורך.

- ר' נחמן מברסלב לקח סיפור זה והעלה אותו לקדושה, שינה את סופו כאשר מעשיו של הצייר השני נושאים חן בעיני המלך, בבחינת קבלת החוזר בתשובה.
- שני הציירים אם כן- מגלמים שני סוגים של עובדי ה'.
- האחד הצדיק הממהר לקיים מצוות ה' ומקפיד על קלה כבחמורה. השני- הדחיין, העצל המתפתה אחרי יצרו מצד אחד אך מתעורר בשעת האפס ועושה כל מה שביכולתו על מנת לתקן

שיח בעקבות המצגת

בין אדם לחברו

במצגת

ילד מיוחד שנקלט בחברה, עובד מתפקד, הורים תומכים, אחים שותפים, עוברי אורח ובעל קיוסק שנותנים כל ליבם כדי לסייע, ומולם: החוק ההומניטרי הקובע כי ילד מיוחד שנעלם לא ממתניים 24 שעות לחפשו מידי יוצאים לפעולה- ערבות הדדית שמעניקה מקום ולב לכל אדם באשר הוא אדם, ומשנה רגישות לנזקקים.

בסיפור שני ציירים

הצייר הראשון שהעניק חסות לחברו, שאמנם התבטל ובזז זמנו לריק אך בשעה קשה ומאתגרת הוא מאפשר לקלוט אותו, לסייע לו – אספקלריה מאירה.

בין אדם למקום

במצגת

"גם כשלא התקשרתי וישבתי לחכות בחוסר מעש, אמא ידעתי שתבואי..." קטע זה מדגיש על פי הנמשל את בטחונו של האדם בהקב"ה, שגם בשעות קשות, גם בהסתר פנים ברור לנו שהקב"ה עימנו.

בסיפור שני ציירים

הצייר השני – לא חש ל"גזירא דמלכא" ישב בטל. רק בשעת האפס כאשר הגיע המלך לבדוק את היצירות והוא לא עשה מאומה, הוא מתמלא חרטה ומטכס עיצה מה ניתן לעשות בפרק זמן קצר? והוא אכן מכין אספקלריה שתשקף בחלקו את היצירה של חברו. מעשה זה נעשה מחוסר ברירה, מתוך חרטה, מעשה זה גם ביטא את רצונו להיזבק בצדיק, לכן המלך [הקב"ה] מעניק לו חנינה – "והוטב הדבר לפני המלך"

העמקת הרעיון המובע בסיפור

מעשיו של הצייר השני מעוררים תהיות, התלמידים רואים באספקלריה-תחבולה, בהשתקפות- מעשה מרמה ואפילו ניצול. גם תגובת המלך מעוררת תחושה של חוסר יושר ואפילו קיפוח מעמדו של הצדיק שטרח ועמל ועמד בזמנים. כדי להבין לעומק את הנמשל, יש להרחיב אודות מצבו של הצייר השני לאורך כל הדרך החל מ"האדישות" שתקפה אותו וכלה במאמציו האחרונים להציל את מצבו. לשם כך ניתן להיעזר בקטעים מתוך שירה של א. מרגלית – "כרחם אב" בו היא נוגעת בשורש העניין, כאשר האדם הניצוד בכבלי היצר נדמה לתינוק שאיננו מבין את חומרת מעשיו, וכאשר הוא מרגיש את עוצמת הנפילה הוא ממחר לזעוק לאביו. בדרך זו דמותו של הצייר השני תתקבל אחרת וגישת הסיפור על פי תורת חסידות ברסלב תהיה מובנת אף מוצדקת.

כרחם אב\א. מרגלית
[בית ראשון ובית אחרון]

אבי,
ליבנו כמו פעוט
לפניך,
כמו פעוט
שממיר המאות
באגורות
על כי נוצצות הן
למראית
.....
כמו פעוט
שנבעת פתאום
שצועק קול תהום
אבי!
אבי!

תרגיל כתיבה
התלמידים מתבקשים לתאר את הצייר המופיע בסיפור כפעוט
על פי השיר, להרחיב את אשר עשה מתוך סנגוריה של "תינוק שנשבה"
ולהסיק אודות חשיבות המתנה המאפשרת לתקן קלקולים.

פרוט הרובד הפנימי של הסיפור

שני הציירים המציירים על ב' הכתלים שהם כפי שנהוג להבין - פעולת הצדיק המושלמת ולעומתה התבטלותו של המקורב לצדיק שאינו יכול לעשות כמעשה הצדיק אך יכול לבטל את עצמו כדי לזכות ש'יוקרן' עליו ובאמצעותו מחזה מושלם של עבודת הצדיק, במקור היותר קדום של דימוי זה הם שני המאורות השמש והירח וכך כותל אחד מבטא את השמש שהיא מקור אור, צדיק.

כותל שני מרמז על הלבנה שאין לה אור עצמי, והיא כידוע הסמל של מידת מלכות שאין לה כלום מעצמה אלא מה שמקבלת מהקב"ה ולכן הצייר העצל צובע את הכותל 'שלו' באופן שהופך אותו לראי (אספקלריא) שזהו הדימוי המפורסם של אור הלבנה, שהוא אינו גוף מאיר אלא "מחזיר אור".

לאחר הוא מסיים את מלאכת ה'ראוי', פורס הצייר 'וילון' על מלאכתו וממתין למלך הרקיע הראשון מז' רקיעים נקרא 'וילון' כמובא בגמרא (חגיגה יב ב), ונאמר שם עוד: "וילון אינו משמש כלום אלא נכנס שחרית ויוצא ערבית", וכו

הוילון, כמו הראי, 'אינו משמש כלום', הוא לא כלום אלא 'נכנס ויוצא', וגם הצייר העצל לא עשה כלום, וגם לאחר שנקט ב'טריק' מרתק של מריחת צבע שחור מול הציור המקורי, הוא לא מרמה את עצמו ומודע היטב היכן המקור והיכן הראי שמשקף אותו, ולפיכך הוא פורס בענווה וילון (הוילון הוא לבושו של העניו כמו למשל במעשה ממלך עניו, שם מתחבא המלך העניו מאחורי וילון) שמבטא את תמצית הפעולה שלו - לא עשיתי כלום כמו שהוילון לא עושה כלום. ועם זאת אני זוכה להקרין את כל היופי הזה

כביכול הוילון הוא החתימה של הצייר העצל על הציור שהוא לא ביצע

ניתן להוסיף ולדלות כאן רמז מתוך ההיגיון שבסיפור [על פי כתבי ר' נחמן]

אילו כאשר המלך היה נכנס תיכף היה רואה ב' כתלים, עלולה היתה להיווצר בעיה - זו יכולה הייתה להיות רמיה, כביכול מנסה הצייר העצל 'לגנוב' את הציור המקורי, כי הרי אי אפשר לזהות את המקור מול ההשתקפות במבט ראשון ולכן מאפשר הצייר העצל למלך להתבונן בציור המקורי ולהתפעל ממנו, רק לאחר מכן הוא מסיר את הלוט מעל עצמו, וכעת לאחר שהיה אור שמש יש לירח מה להציג.

מלבד זאת, אילו היה המלך נכנס ורואה את קיר הראי ראשונה ואת עצמו משתקף שם, הרי שהוא היה נתקל קודם כל בעצלות, והיה בכך פגיעה בכבוד המלך, לעומת זאת, כאשר המלך פוגש את עבודת הצדיקים, ושואב נחת מהעבודה שנעשתה ברצינות ובמאמץ, לאחר מכן יכול הוא לקבל ואף להתפעל עוד יותר מעבודתו של ה'מקורב' שהציב את עצמו בעמדת השתקפות מול הצדיק מדוע?

משום שהלא המלך בעצמו התפעל מעבודת הצייר הצדיק, ואם כן פעולת ה'חיקוי' של הצייר העצל איננה מופרכת ואין בה משום זלזול במלך, כי אם ציורו של הצייר המקורי ראוי להתפעלות, מה נאה ונכון שאף הצייר השני יתפעל ממנה, והתפעלותו מציור שנעשה לכבוד המלך (ומבוטאת בעובדה שטרח להציב ראי מולו) היא - היא כבוד המלך.

זאת ועוד, הרי מה עשה הצייר העצל? השחיר את עצמו! כלומר, הוא מוכן לבטל את עצמו ולהיצבע בשחור משחור

ולו כדי להקרין למלך שוב את הציור היפה שכל כך התרשם ממנו.

המוטיבים המשרתים את הרעיון המרכזי

ווילון - מדגיש הבדלה בין סוגי עובדי ה'
סממן שחור - מחזק את רעיון השחור הביטולן [איני קיים] שלו לצדיק
אספקלריה - מעצים את הרצון לשמש בבואה, היצמדות לצדיק ולמידה ממעשיו
ציור - הוא ה"לייט מוטיב" המרחיב את תפקידו של האדם בעולמו עולם העשייה "לא נוצרתי אלא כדי לשמש את קוני"

סיכום ומסקנות

העולם הוא הפלטריין של מלך מלכי המלכים, ירדנו אליו על מנת לשמש את קונינו, אלא שפוקדים אותנו רגעים של חולשה והסחת דעת הגורמים לנו לסור מהדרך ולא למלא את יעודנו.

לשם כך נטע הקב"ה צדיקים בכל דור ודור, אותם ניתן לחקות, מהם אפשר ללמוד, באורם אנו חוסים, הם פורשים כנפיהם ואנחנו חוסים תחתיו, זו ערבות הדדית בבחינת "ישראל ערבים זה לזה" המרימה כל מי שנוטה ליפול.

שאלות וסיעור מוחין

- כיצד הייתם עושים שימוש ברעיון המובא במצגת בזיקה לתקופה ולקשייה, התייחסו לקושי האישי ולפתרונות שהחברה מציגה.
- את מי הייתם מייצגים כצייר הראשון ואת מי כצייר השני? ואיך הדמויות שהצגתם בונים זה את זה \ מסייעים זה לזה?
- צטטו שתי מובאות מספר התהלים בהם האדם מתחטא לפני קונו מבקש ממנו רחמים כבן לאביו, הקבילו לכתוב בשיר: "כרחם אב"
- ספרו סיפור ממציאות החיים בו הוכח כי ללא העזרה של הסביבה, היה המצב מסובך יותר, קשה יותר.